

Ukládání kovů jako příčina onemocnění CNS

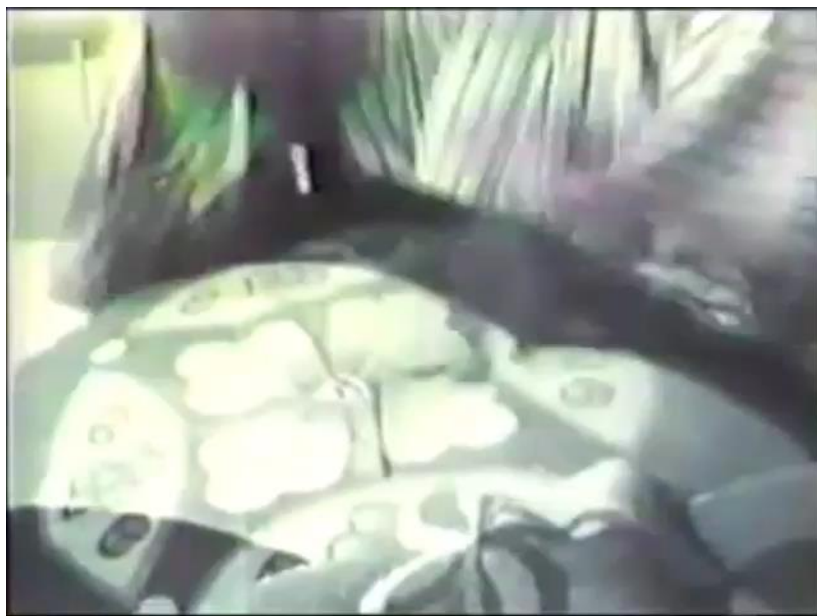
Petr Dušek

Neurologická klinika a Centrum klinických neurověd
Universita Karlova v Praze

1. lékařská fakulta a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze

Kovy jsou esenciální i toxické pro život

- Základní prvky (20-1000 g): Na, K, Ca, Mg
- Stopové prvky (2.5-4 g): **Fe**, Zn
- Ultra-stopové prvky (1-12mg): **Mn**, **Cu**, Co, Mo, Se (+Cr, V, Ni, Si, As)

- *Hg, Pb, Th, Bi...*

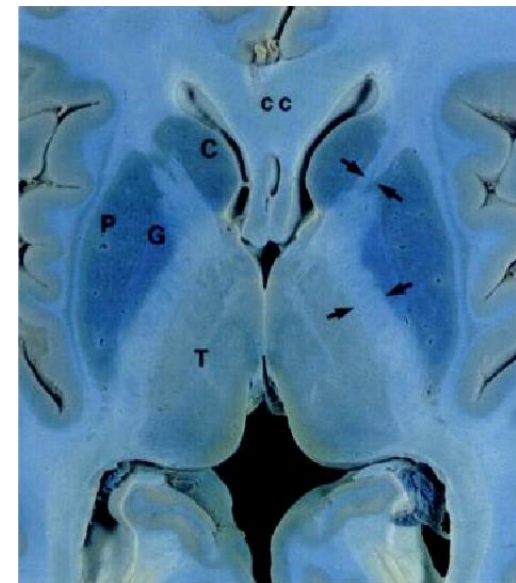
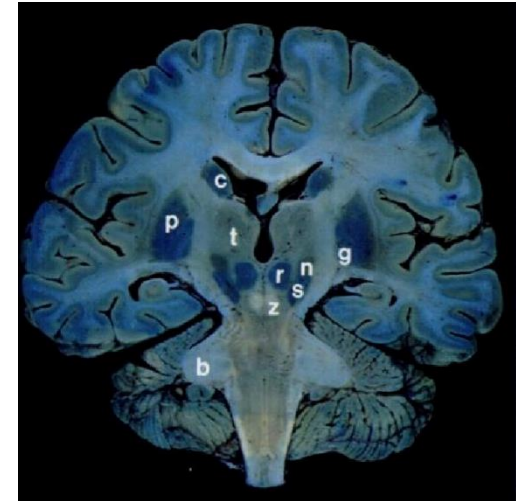
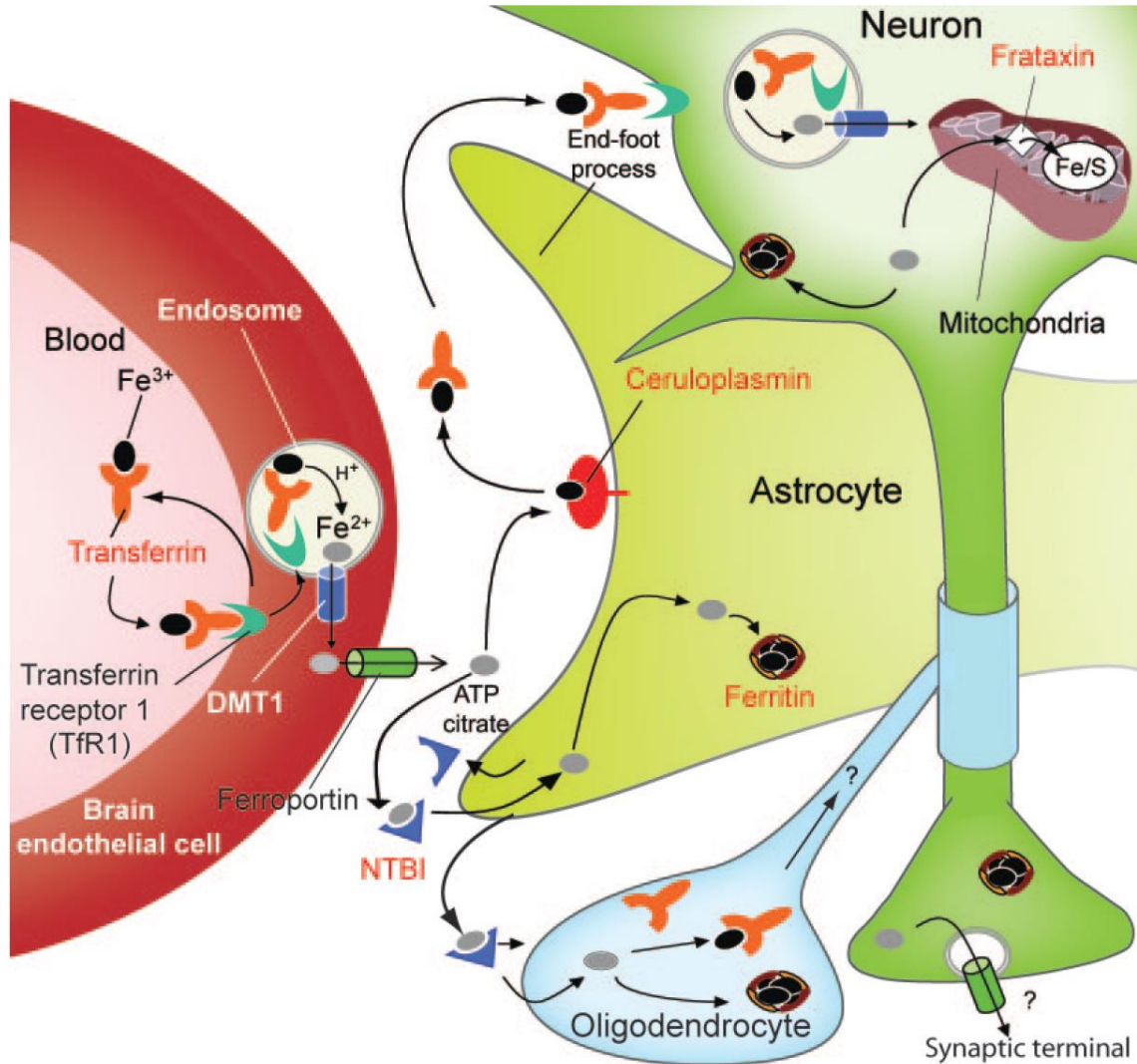
Zdroj: youtube.com

Železo (Fe)

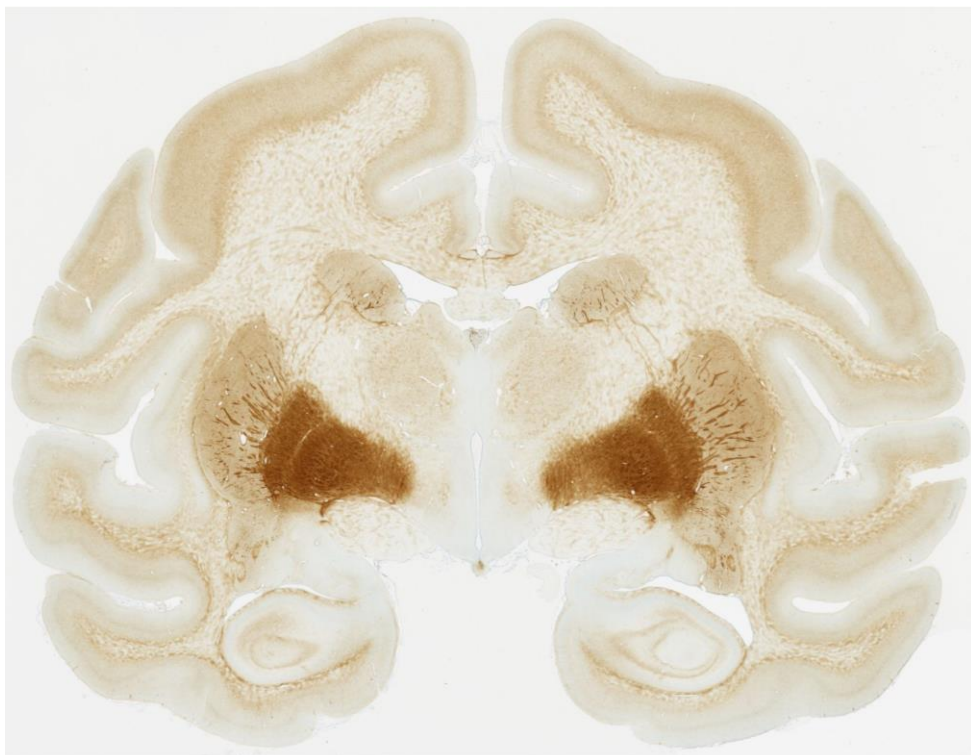
- **Energetický metabolismus**
  - Cytochromy b, c, a (mitochondriální dýchací řetězec)
- **Fosfolipidový metabolismus – myelinizace**
  - Glc-6-fosfát dehydrogenáza – produkce NADPH pro syntézu mastných kyselin
- **Syntéza a oprava DNA**
  - ribonukleotid reduktáza, helikázy, nukleázy, glykozylázy, demethylázy
- **Syntéza neurotransmiterů**
  - Tyrozin hydroxyláza (dopamin)

Metabolismus Fe v CNS

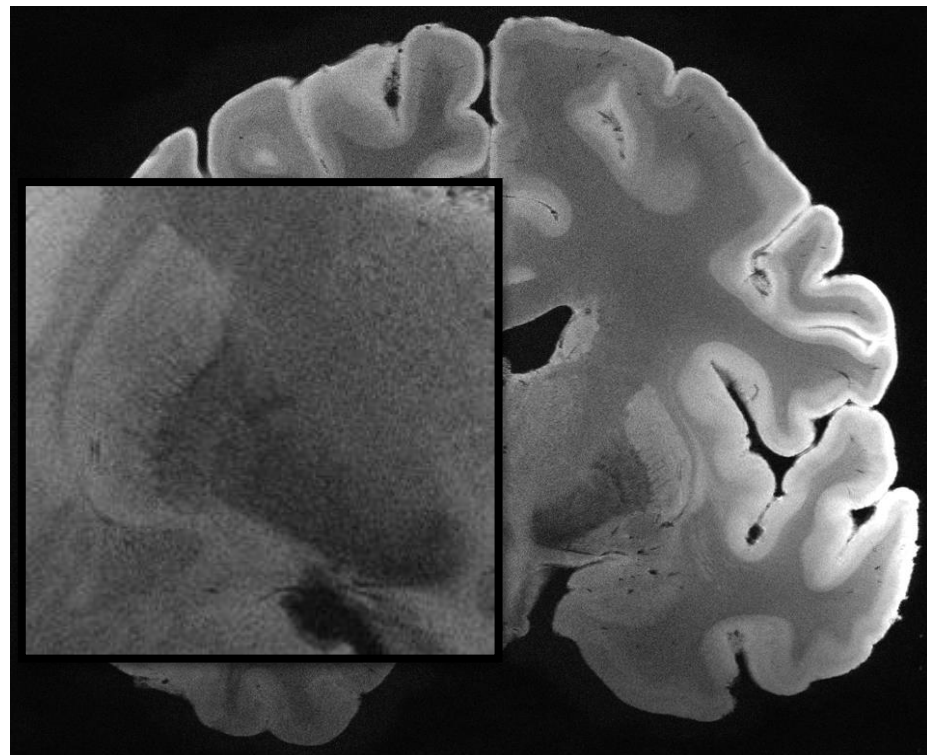

Detekce Fe pomocí MRI

GP, SNr > Put > Caud > ND > Thal > GM > WM

Chlorocebus Aethiops
DAB-zvýrazněné Pearlovo barvení
<http://brainmaps.org>

Člověk, ex-vivo
GRE sekvence, 7T MRI
0.1 x 0.1 x 2 mm³

Detekce Fe pomocí MRI

Lokální nehomogenity magnetického pole

Rychlejší rozfázování H^+ spinů

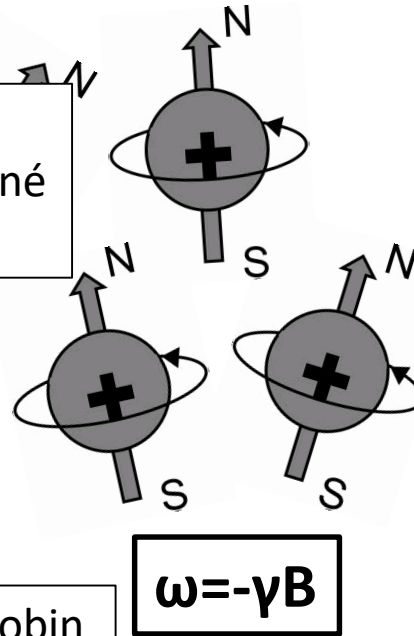
Pokles signálu T2/T2* vážené MRI

Rozhraní vzduch/kost

Silně myelinizované dráhy

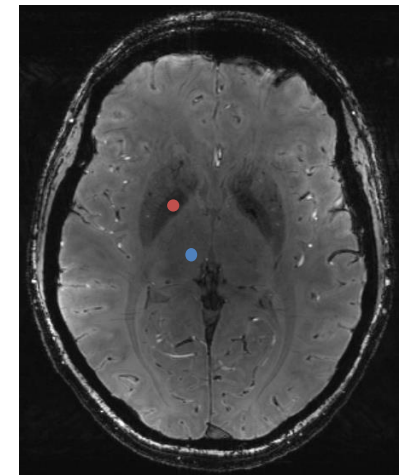
kalcifikace

deoxyhemoglobin

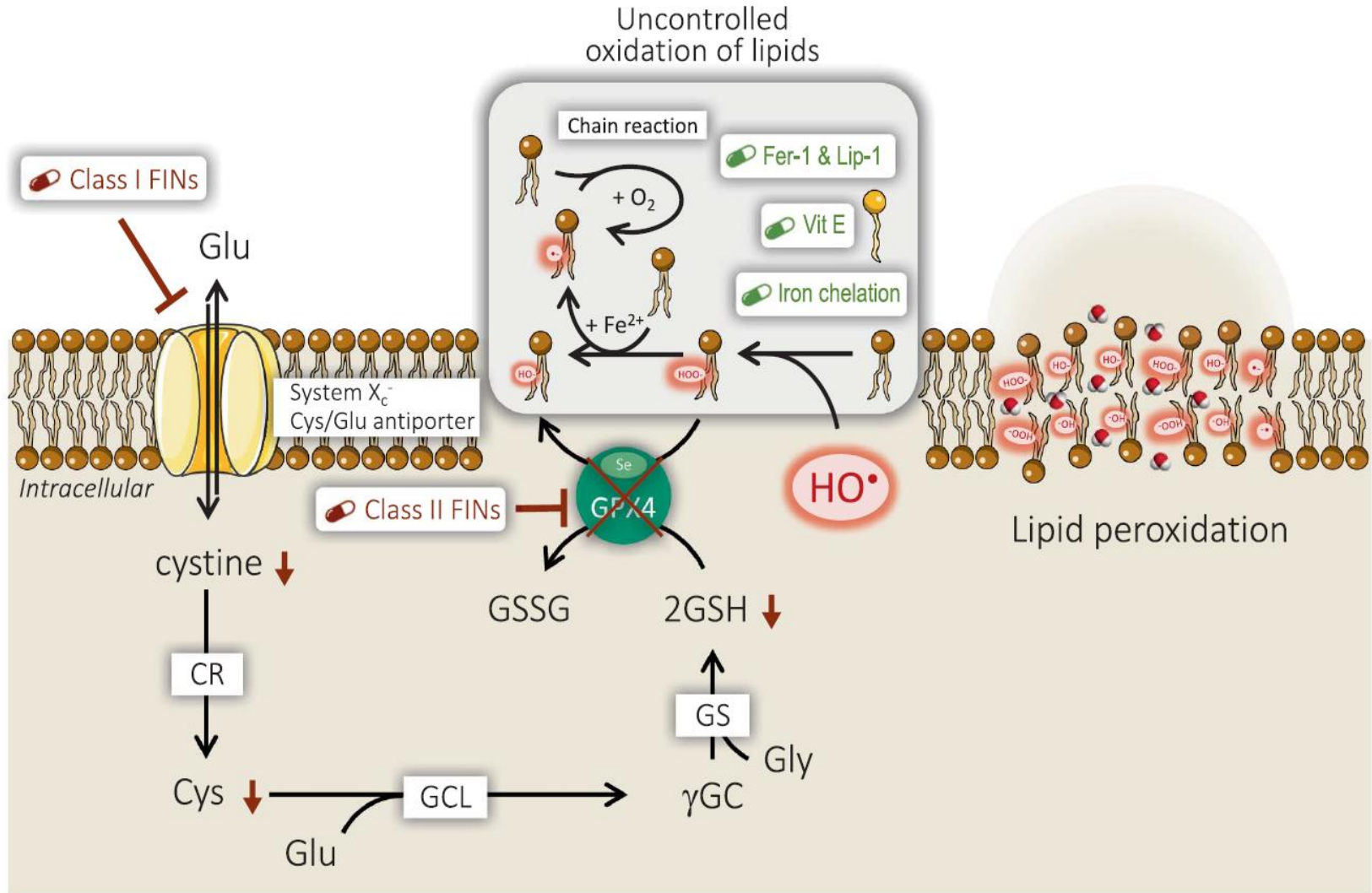

MR signál

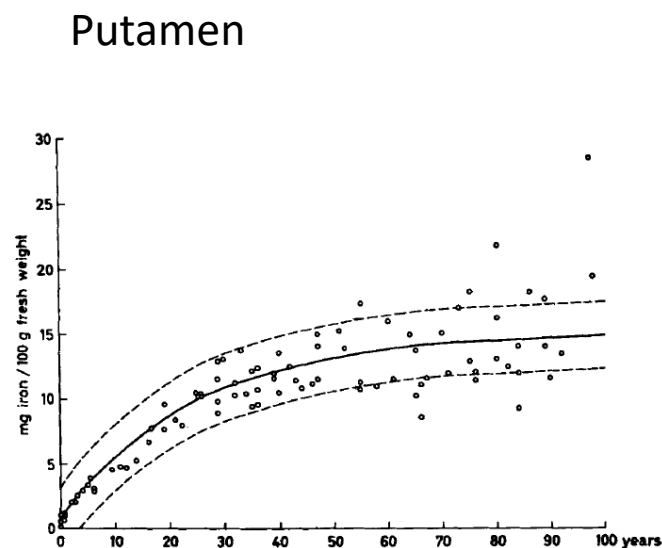
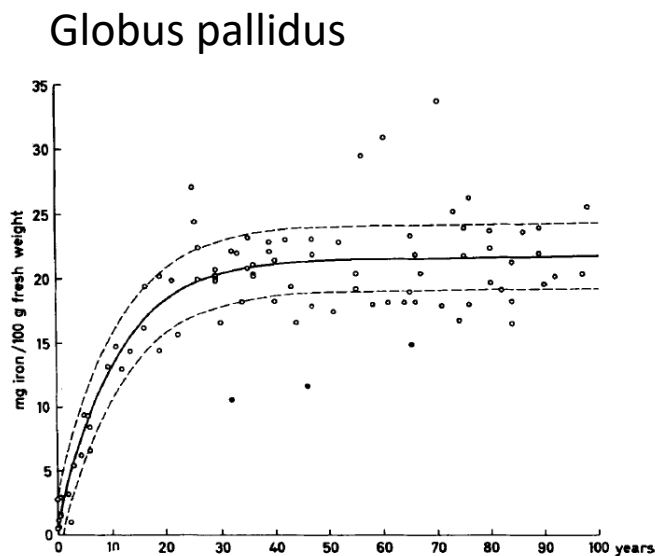
čas (TE)

Toxicita železa - ferroptóza

Změny koncentrace Fe s věkem

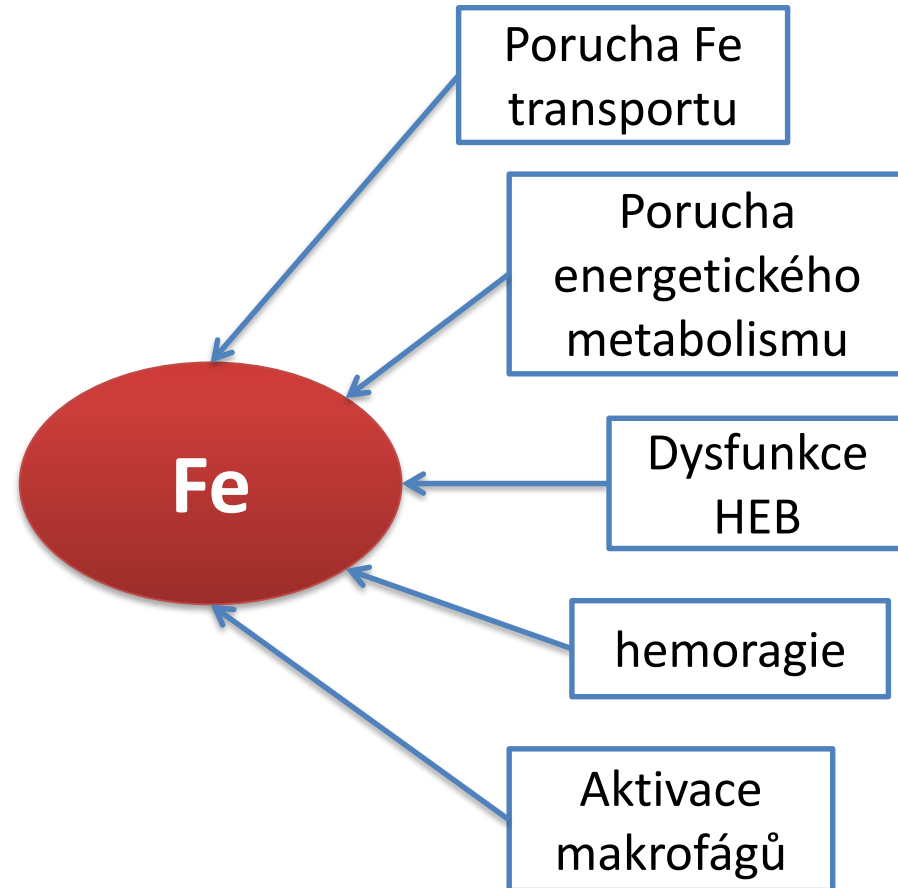
(Hallgren, Sourander 1958)

- Inverzní asociace koncentrace Fe s kognitivním výkonem v seni – vysvětluje cca 20% variability exekutivní fcí a PM tempa (Ghadery et al. 2015)
- Vyšší koncentrace Fe v putamen predikuje jeho rychlejší atrofizaci při longitudinálním sledování (Daugherty, Raz 2016)

Akumulace Fe v CNS

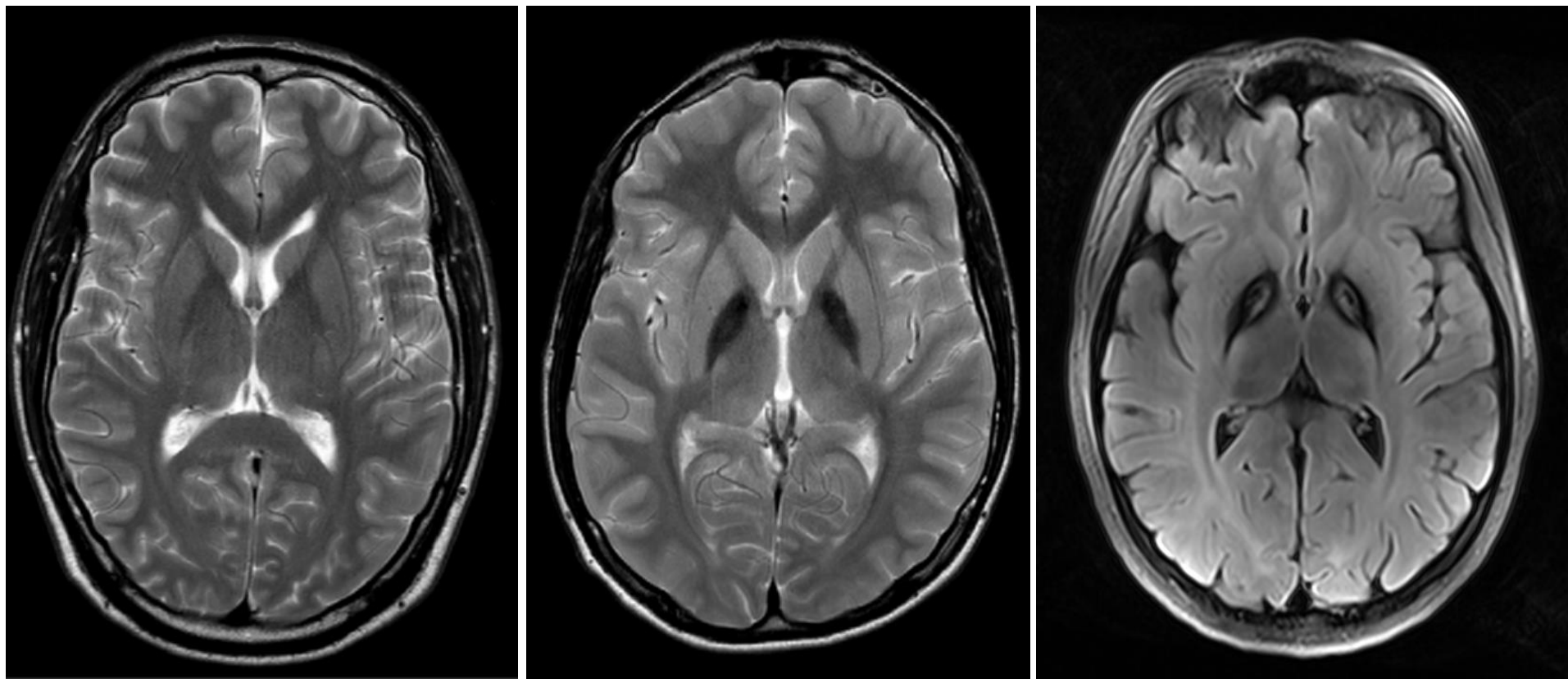
- **Stárnutí**
- **NBIA**
- **Další genetické poruchy**
  - Friedreichova ataxia
  - Huntingtonova nemoc
  - Wilsonova nemoc
  - FXTAS
- **Sporadické neurodegenerace**
  - Parkinsonova nemoc, MSA, PSP
  - Alzheimerova nemoc, ALS
- **Vaskulární a zánětlivé poruchy**
  - Roztroušená skleróza
  - Superficiální sideróza
  - iCMP

NBIA

Neurodegeneration with brain iron accumulation

= skupina vzácných genetických onemocnění se zvýšenou akumulací Fe v bazálních gangliích

Typy NBIA

„Velká čtyřka“ a mutace v dalších genech

Mutace v genech spojených s metabolismem Fe

Onemocnění

PKAN, PLAN, MPAN, BPAN, (CoPAN, FAHN...)

aceruloplasminémie
neuroferritinopatie

Vzorec deponit Fe

fokální: GP, SNr

systemová: játra, mozek (BG, kortex, thalamus), další orgány

Věk počátku

1-2. dekáda

4-5. dekáda

Patofyziologie

Neznámá – poruchy lipidového a energetického metabolismu, myelinizace

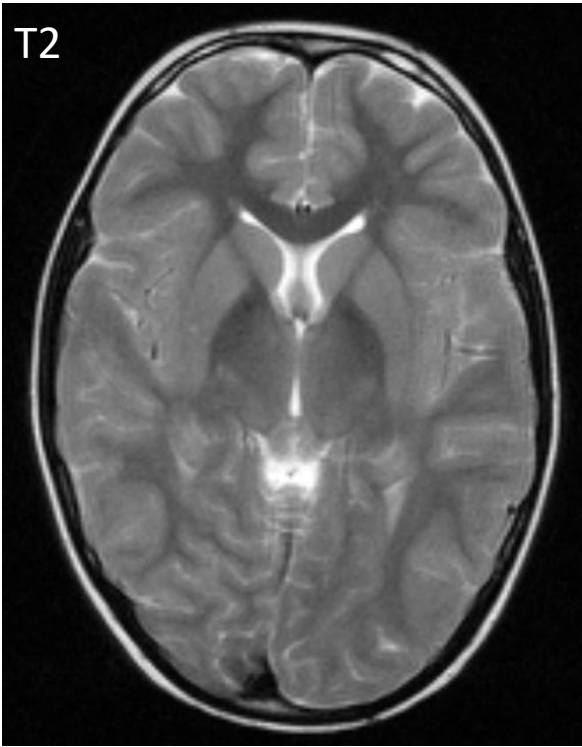
Toxické působení Fe (oxidativní stres, ferroptóza)

1997 (3y)

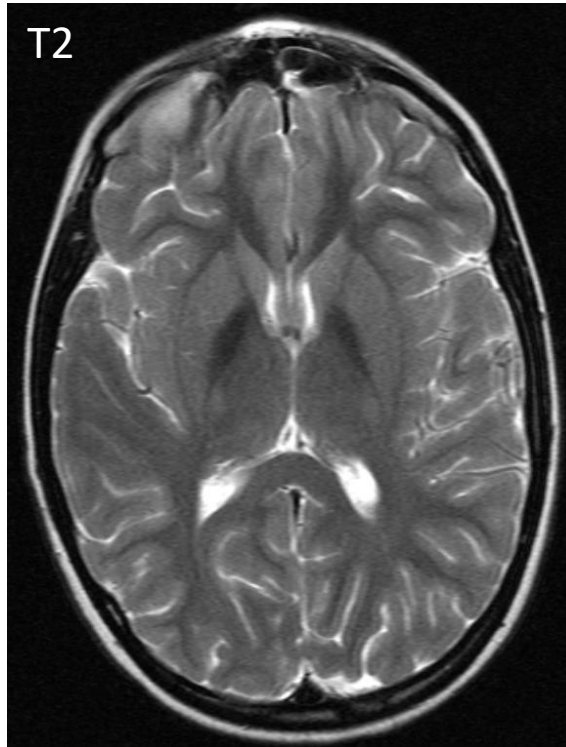
2001 (7y)

2005 (11y)

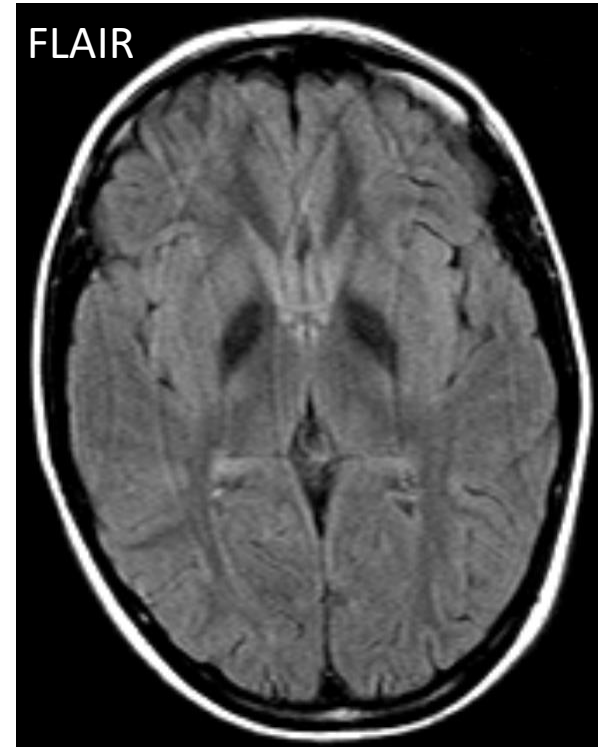
T2

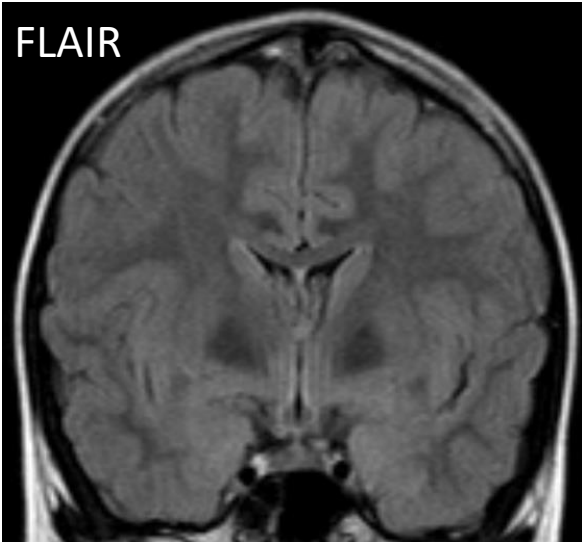
T2

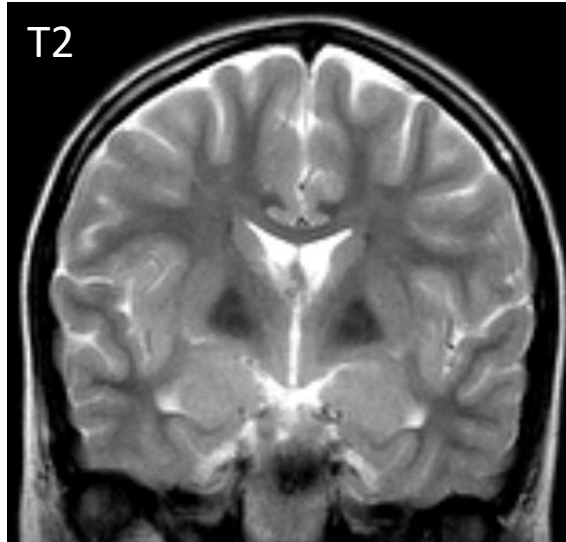
FLAIR

FLAIR

T2

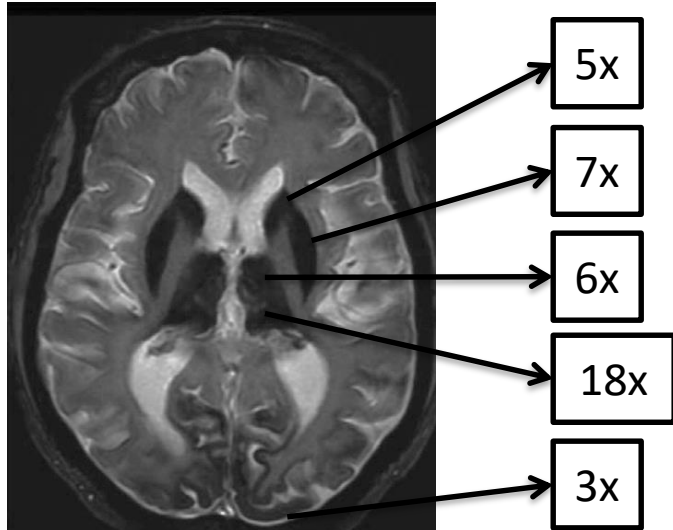

T2

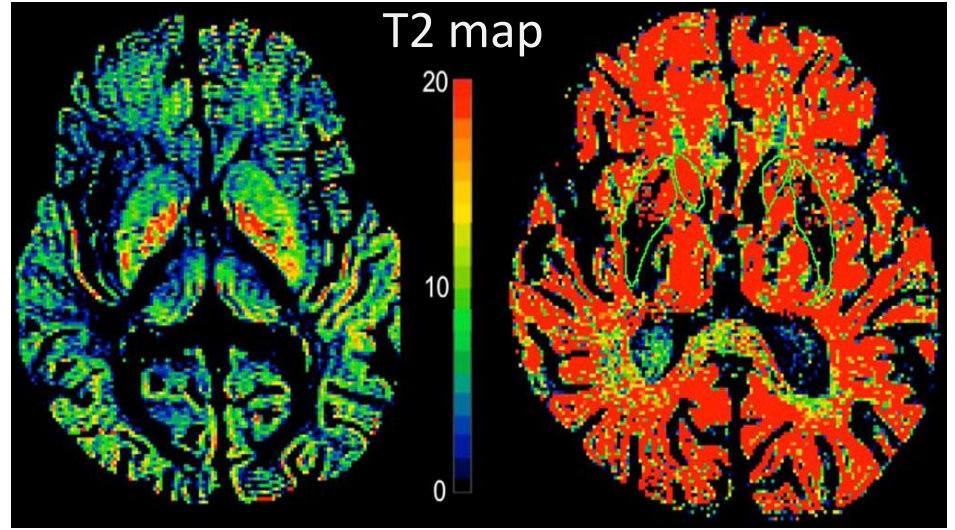

Genetické poruchy metabolismu Fe

Aceruloplasminémie

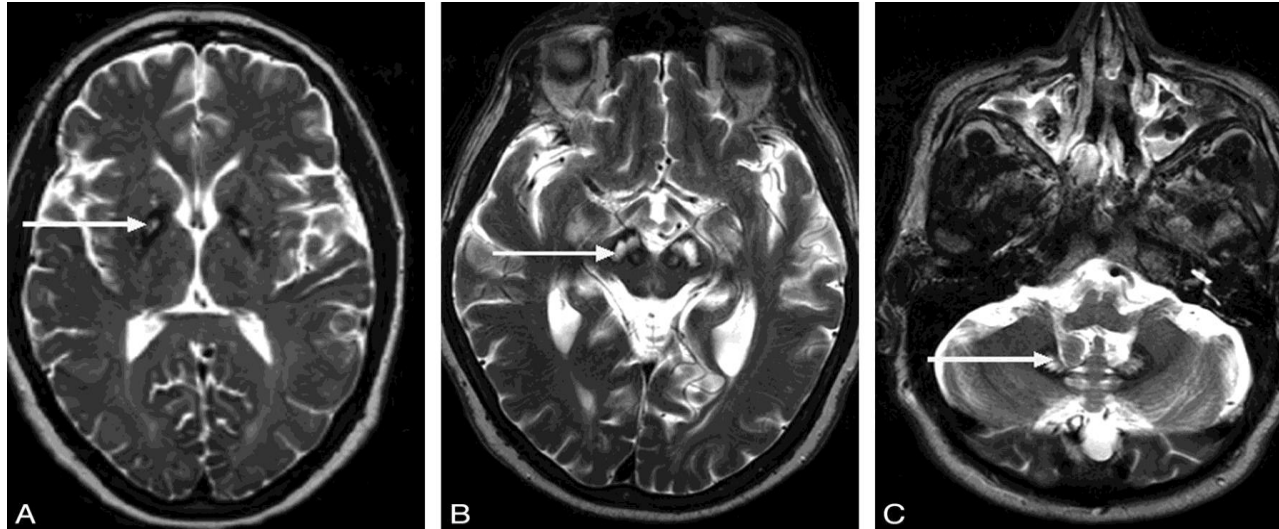

Parks 2013

(Miyajima 2015)

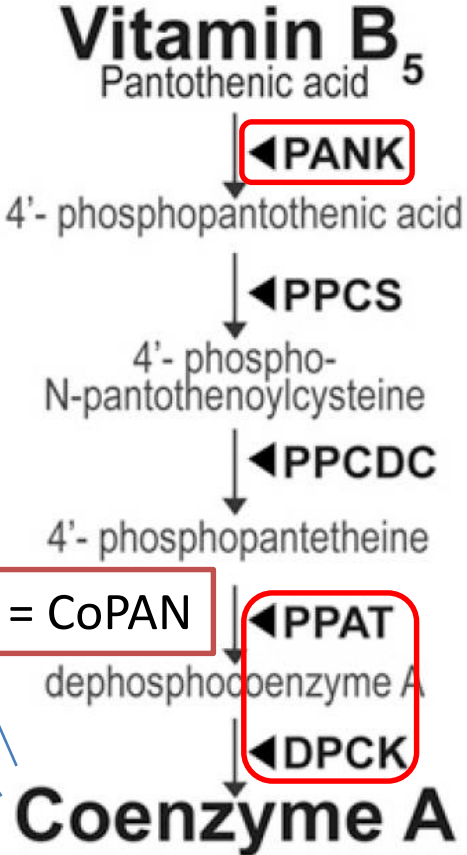
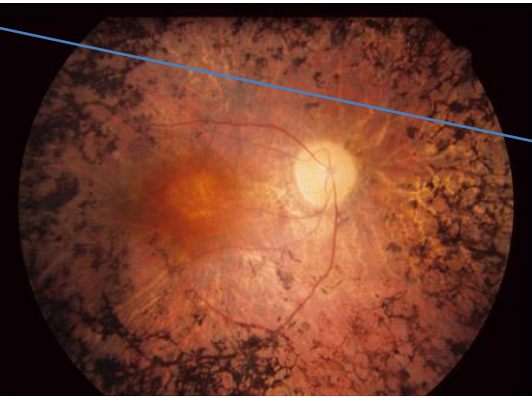
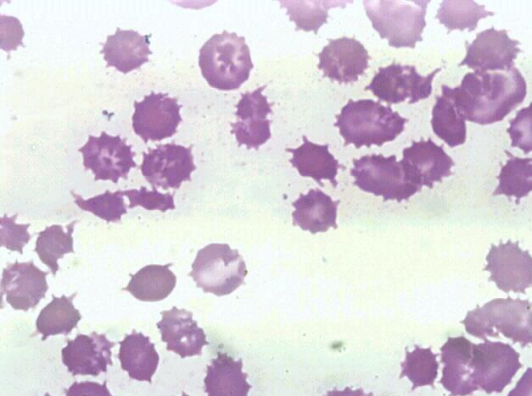
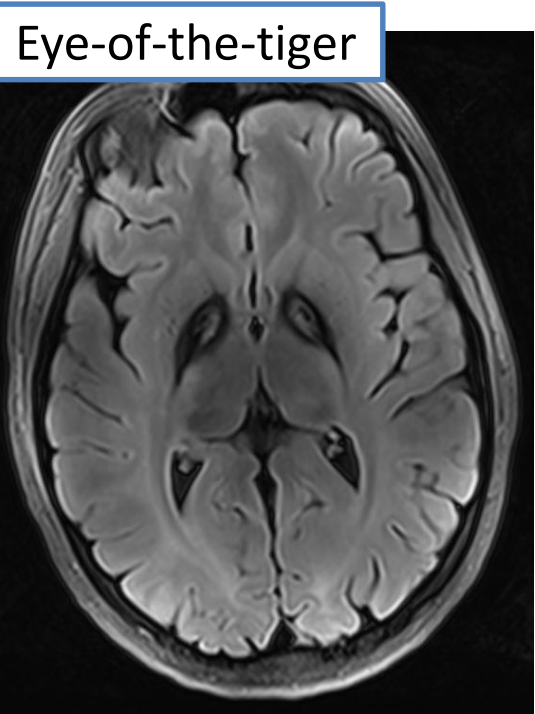
Neuroferritinopatie

McNeill 2012

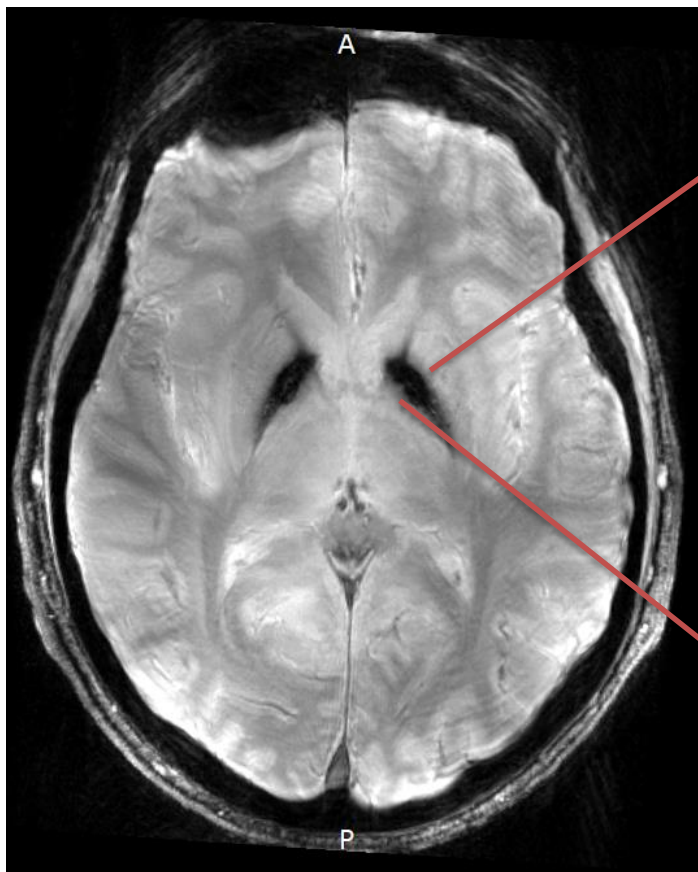
Pantothenát-kináza asociovaná degenerace

Porucha lipidového/ energetického metabolismu:
↓ prebetalipoproteiny, TGC, ↑ laktát

(Leoni 2012, Kruer 2011, Egan 2005, Higgins 1992, Rana 2010, Dusi 2014)

Klinicko-radiologická korelace u PKAN

=pallido-pyramidový syndrom

Léze GP:

- Segmentální dystonie → generalizovaná dystonie → parkinsonismus
- dysartrie, dysfágie
- neuropsychiatrické symptomy
- instabilita, porucha chůze

Léze capsula interna:

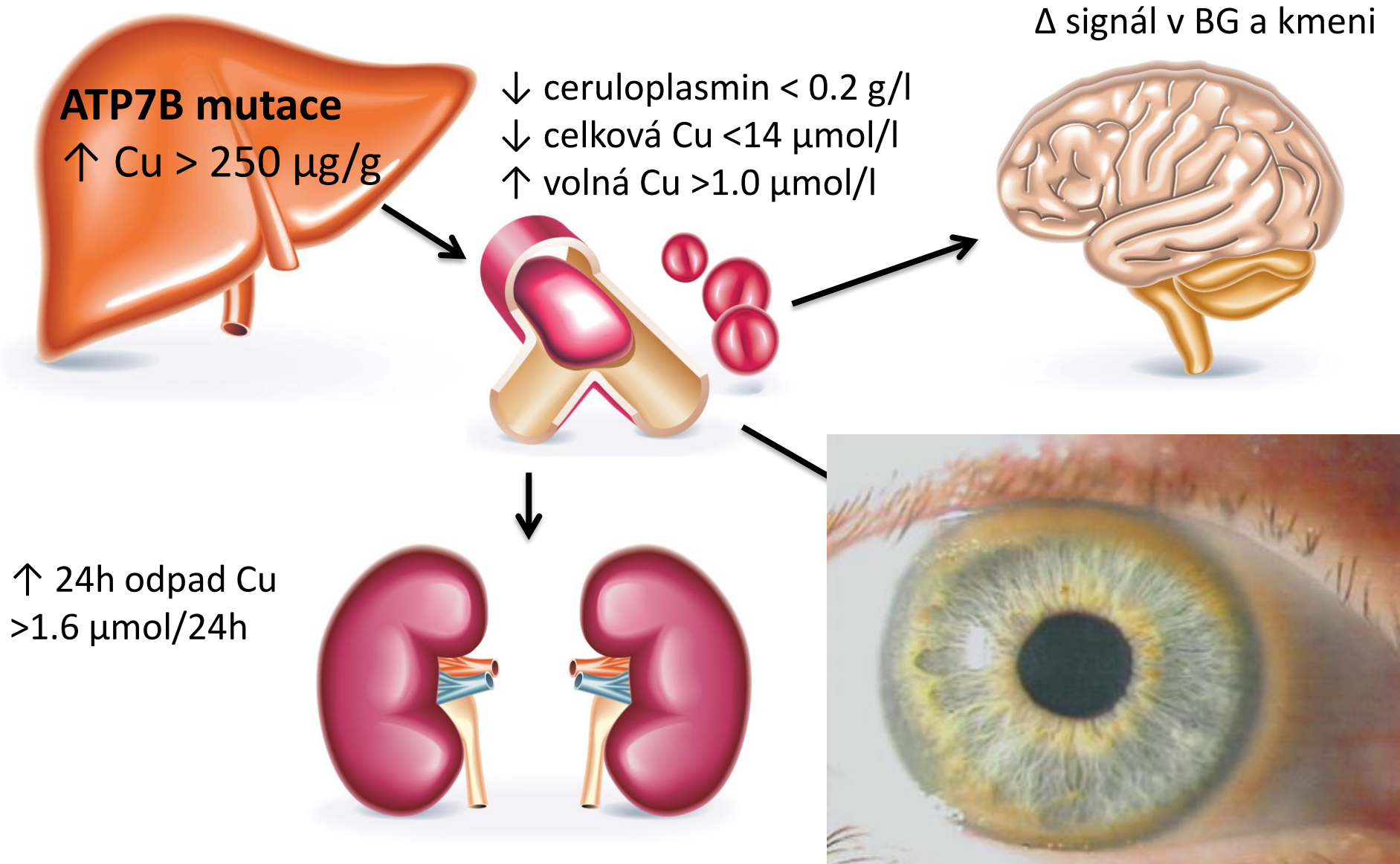
- spastická paréza

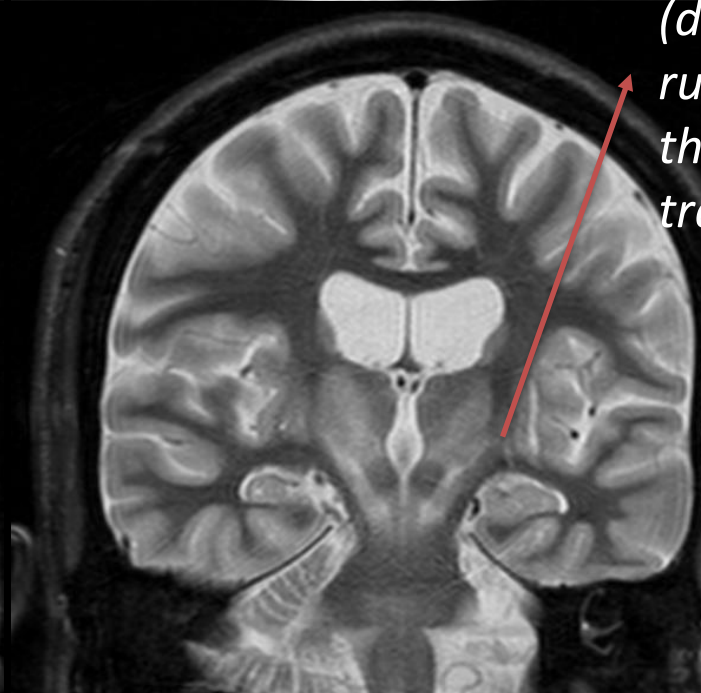
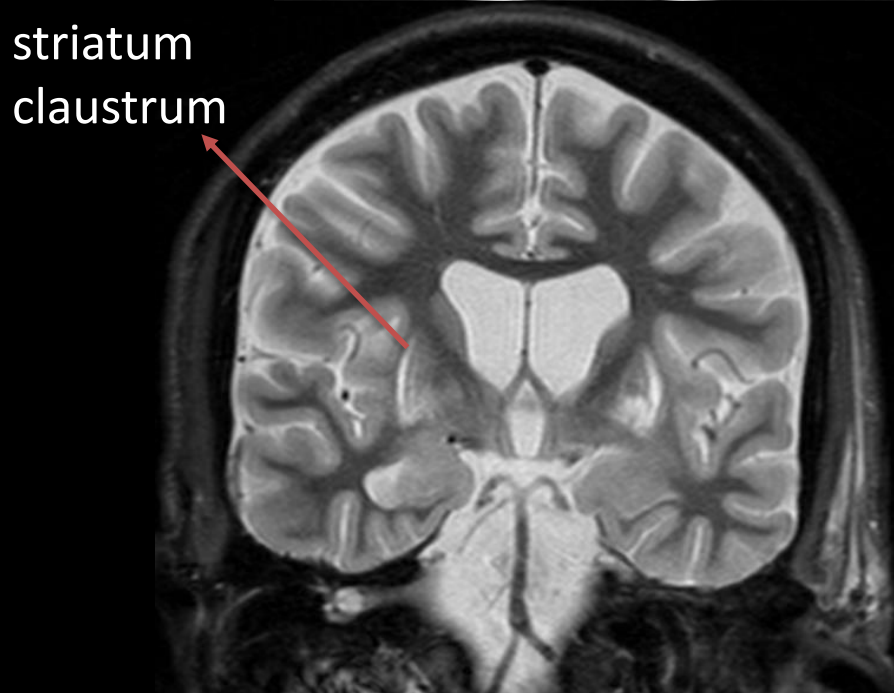
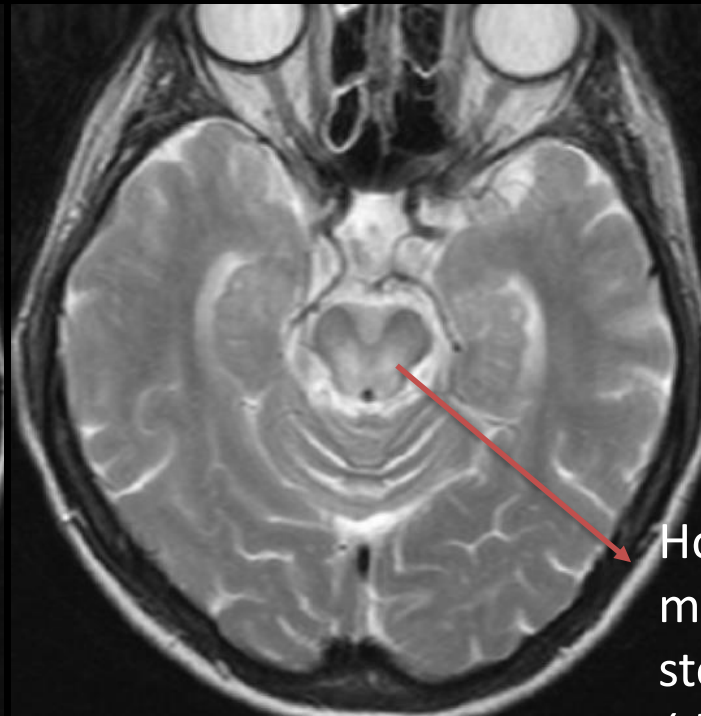
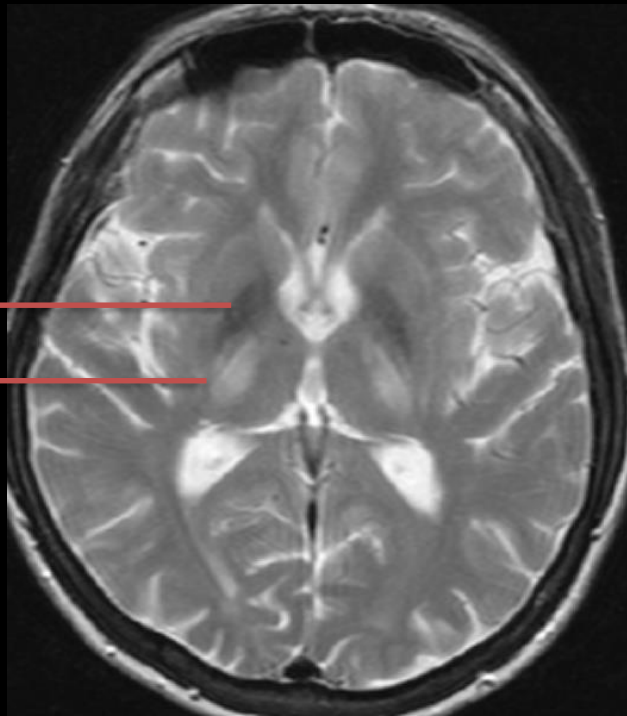
Měď (Cu)

- **Energetický metabolismus**
  - Cytochrom C oxidáza
- **Antioxidační ochrana**
  - Superoxid-dismutáza 1
- **Metabolismus železa**
  - Ceruloplasmin
- **Metabolismus neurotransmitterů**
  - Tyrozináza, dopamin- β -monoxygenáza (dopamin)

Wilsonova nemoc

Kazuistika – Wilsonova nemoc

*1963

2012 – náhodný nález hepatopatie na UZ břicha; v jaterní biopsii obraz steatózy

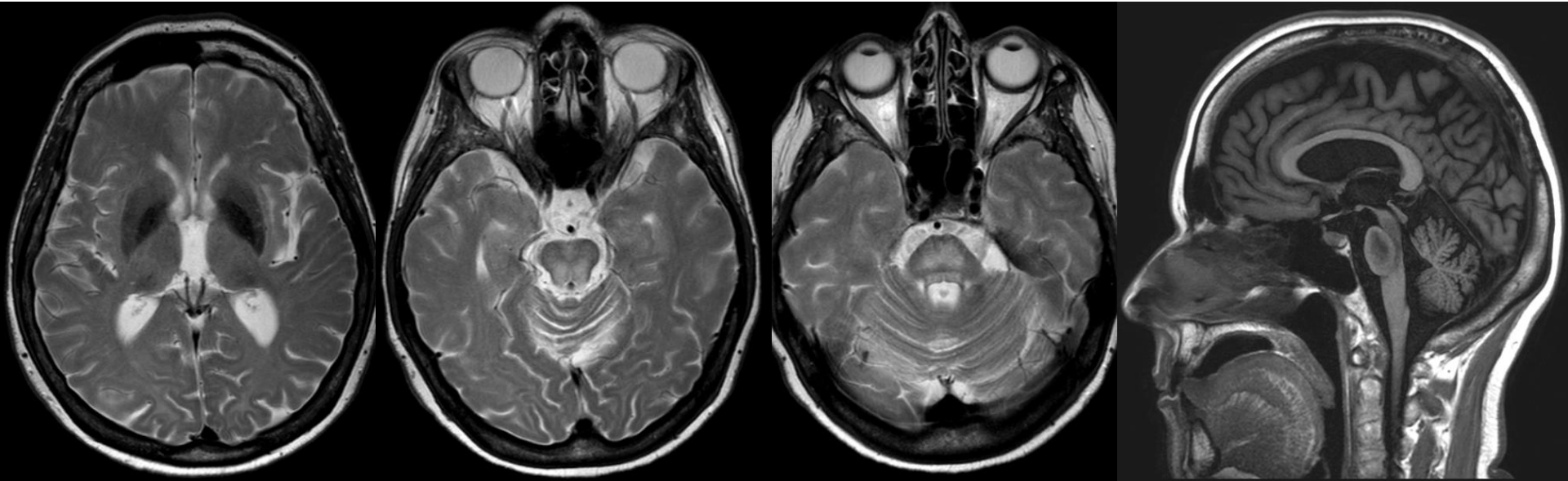
2014 – třes hlavy a HK

2015 – dysartrie

2016 – únava a instabilita stoje a chůze

Kazuistika – Wilsonova nemoc

- Odpad Cu močí **1.67 $\mu\text{mol}/24\text{ h}$**
- ceruloplasmin **0,11 g/l**
- Oftalmogické vyšetření - Kayser-Fleischer prstenec negativní

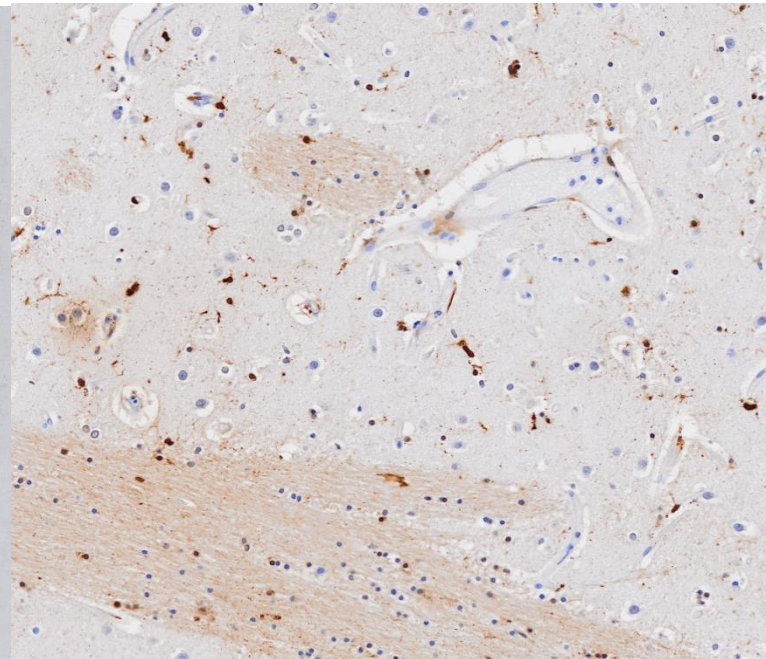
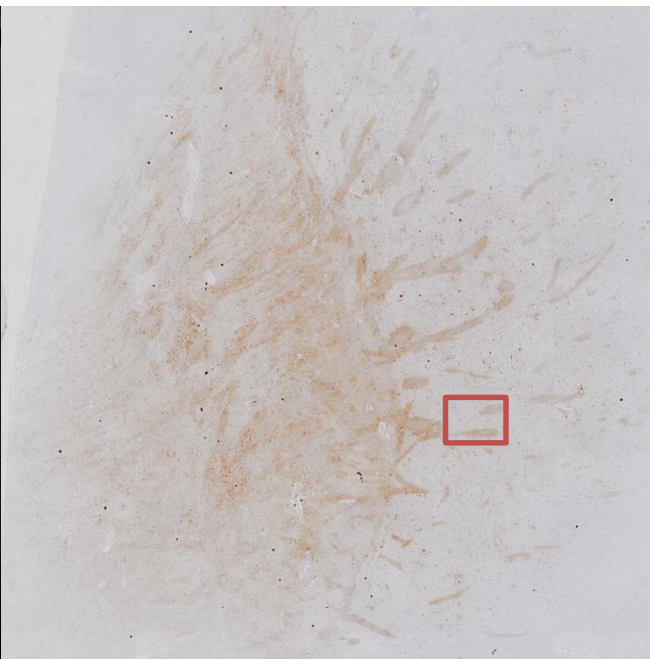
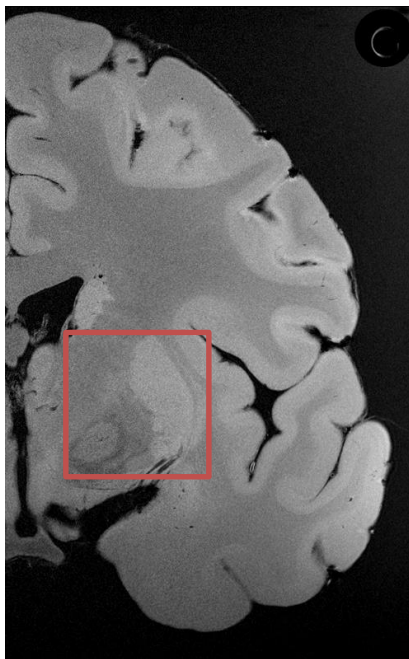
- Obsah Cu v jaterní sušině **500 $\mu\text{g}/\text{g}$** (histologie - cirrhóza)
- Genetické vyš. – homozygotní mutace **p.His1069Gln/ p.His1069Gln**

7T MP-RAGE MRI

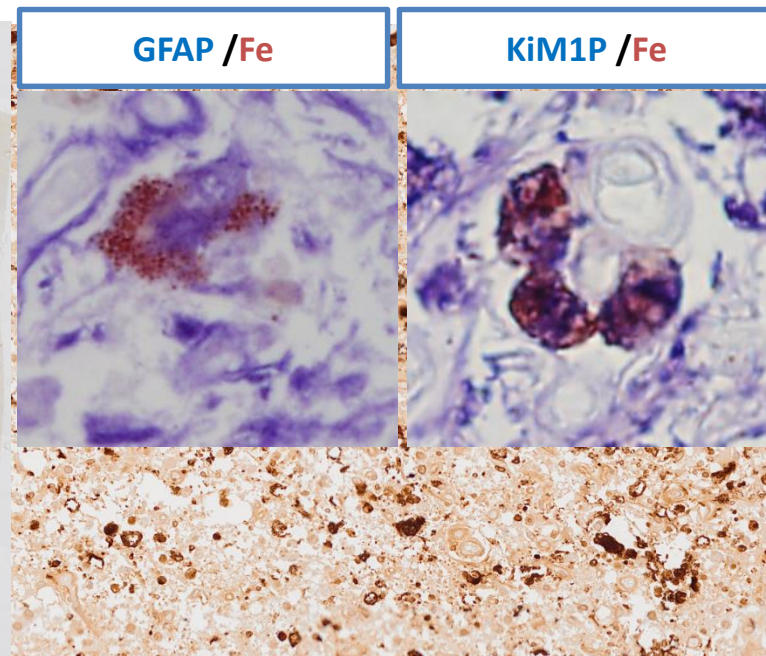
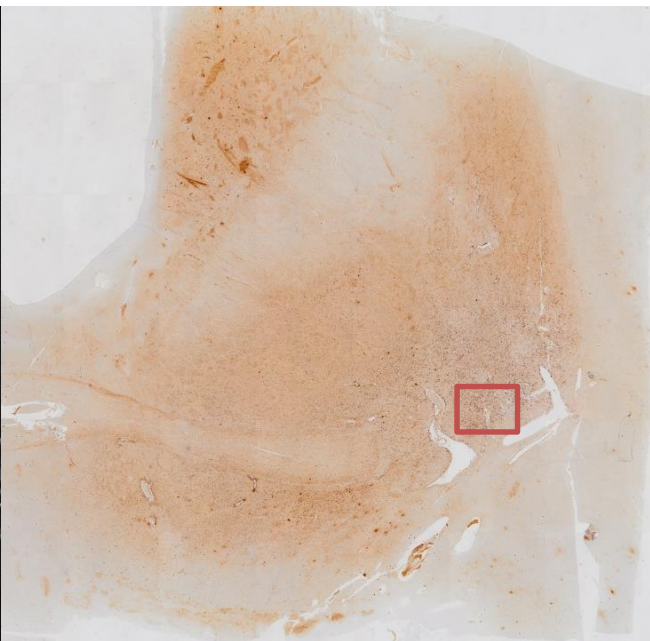
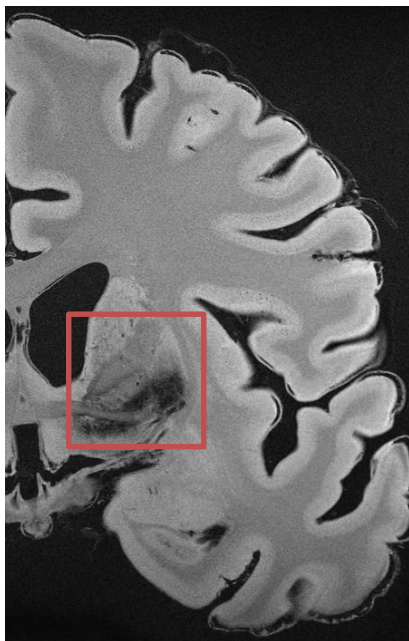
DAB Turnbull Fe barvení

Fe barvení – 100x zvětšení

kontrola

Wilsonova nemoc

(Dusek et al. 2016)

Mangan (Mn)

- **Antioxidační ochrana**
  - Superoxid-dismutáza
- **Intermediární metabolismus**
  - Pyruvát karboxyláza, argináza
- **Neurotransmise v CNS**
  - Glutamin-synthetáza

Příčiny manganismu

1. Profesionální expozice

→ těžba, sváření, výroba slitin a baterií

2. Intravenózní podání

→ methcatinon, parenterální nutrice

3. Genetické poruchy (*Quadri 2012, Tuschl 2012, Tuschl 2016*)

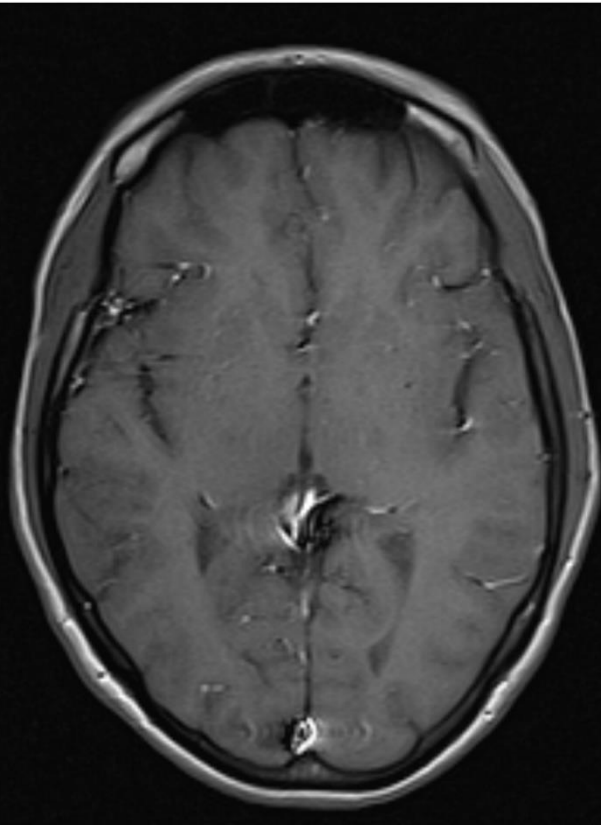
gen	protein	věk manifestace	Klinické příznaky	biochemie
SLC30A10	Mn transportér	2-57 let	Polycythemia cirrhosis	↓serum Fe/ ferritin; ↑Mn
SLC39A14	ZIP14	7-36 měs.		

4. Porto-systémový zkrat při jaterní poruše

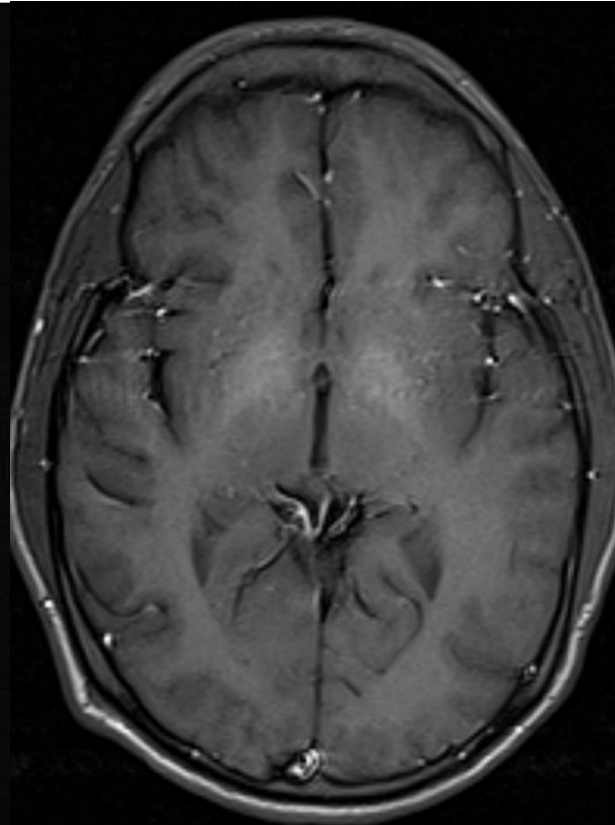
→ získaná hepatocerebrální degenerace

Manganismus v MRI

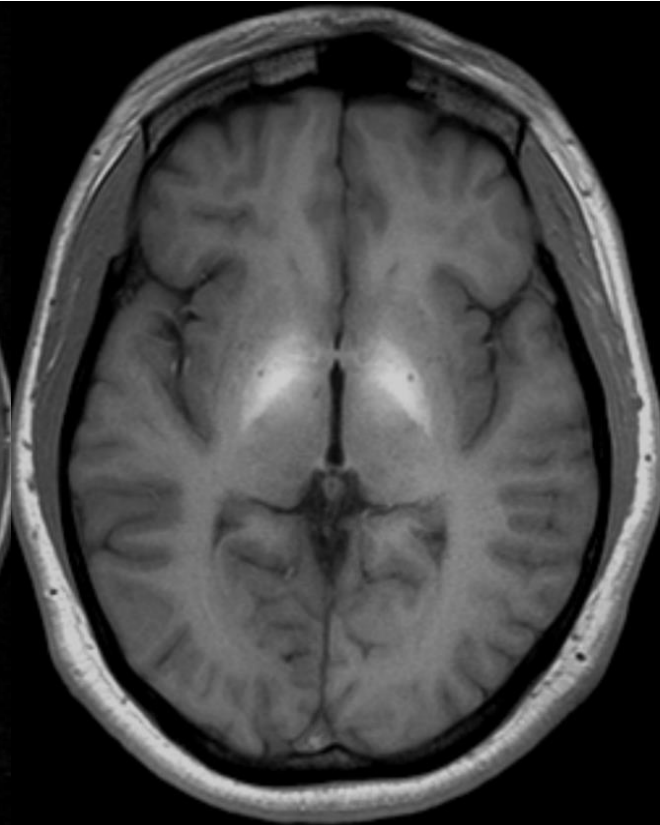
Zdravá kontrola

Hepatocerebrální
degenerace

Aktivní abúzus
efedronu

Manganismus při abúzu efedronu

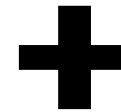
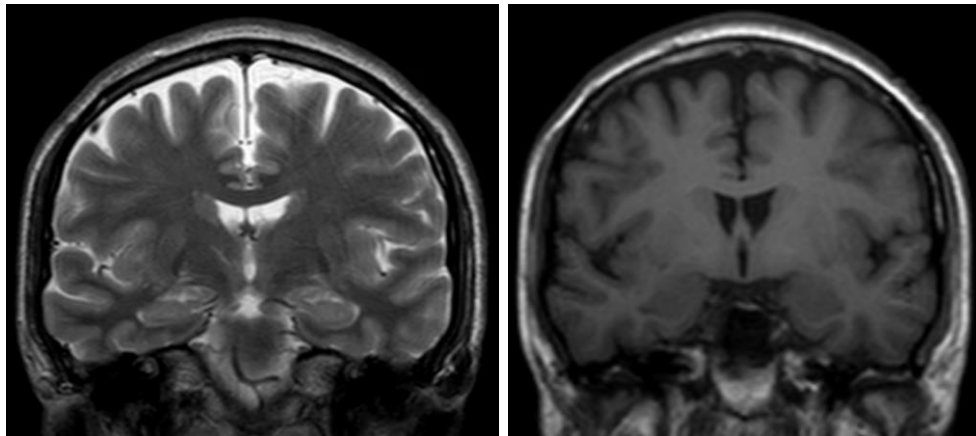
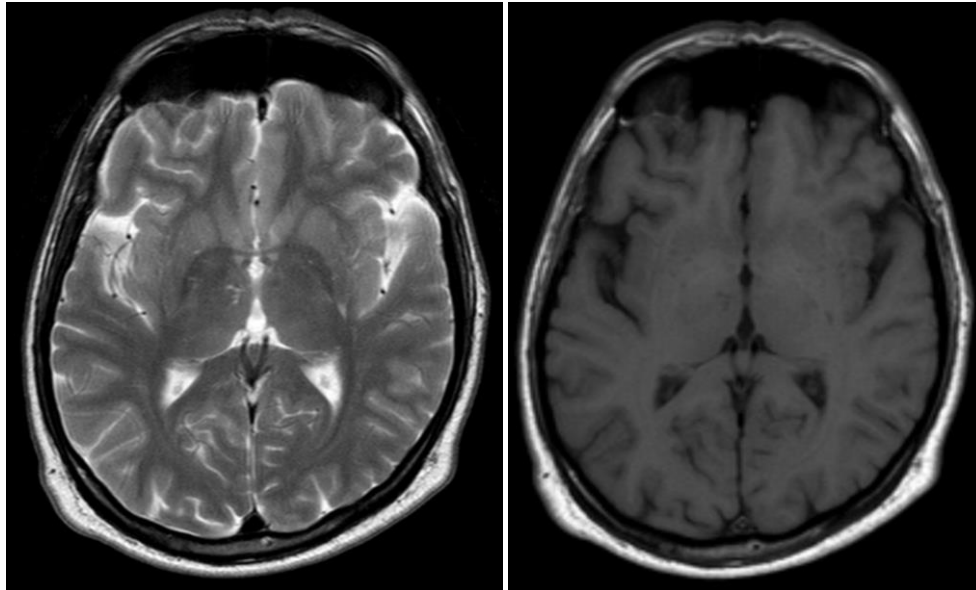
*1973

1999 – denně užíval i.v. methcatinon (ephedron) po několik měsíců

2000 – rychlý rozvoj poruchy iniciace chůze, nešikovnost HK, tremor, dysartrie...

Fluktuující/ zhoršující se průběh

Manganismus při abúzu efedronu

Chelatace Cu

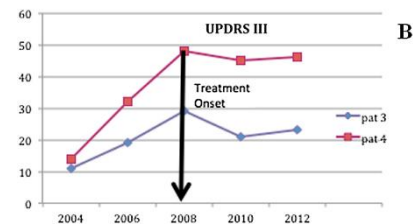
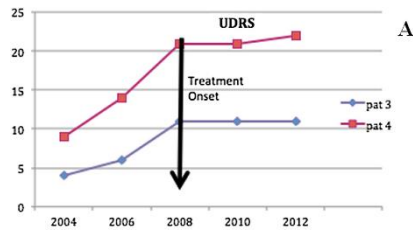
- Chelatace Cu u Wilsonovy nemoci pomocí **D-penicillaminu/ trientinu** zlepší jaterní a neurologické příznaky **během 3-12 měsíců** (*Walshe 1993*)
- **Téměř normalizace tkáňového Cu** během léčby (vyloučení x detoxifikace); K-F prstence – roky (*Wieberes 1977*), játra – rychlý pokles během 1.roku (*Gibbs 1990*), likvor – 48 měsíců (*Steurenburg 2000*)
- Nejlepší výsledek u **presymptomatických pacientů** (*Sternlieb and Scheiberg 1968*)

Chelatace Fe

- Deferipron, desferoxamin, deferasirox
- Aceruloplasminémie
- PKAN
- Parkinsonova nemoc

PKAN

Study (year)	Disease duration	Patient Nr. (age)	Medication (duration)	Radiology	Clinical outcome
Zorzi (2011)	4-25, median 11	9 (7-39, median 26)	DFP (25 mg/kg/d) 6 mo	30% ↑T2* in GP	-
Pratini (2013)	10	1 (15)	DFP (1000mg/d) 12 mo	n.a.	++ (dystonia)
Cossu (2014) Abbruzzese (2011)	6-27	5 (22-40)	DFP (30 mg/kg/d) 36-48 mo	20-50% ↑T2* in GP	stabilization of dystonia in 4 pts

Cossu 2014

Parkinsonova nemoc

- **FAIR-PARK** (*Devos 2014*)
  - 40 pacientů, 18 měsíců, „delayed start paradigm“ (20 pacientů zahájilo léčbu s 6 měsíčním zpožděním)
  - **deferipron 30 mg/kg**
  - UPDRS-III → ↓2.4 bodů v M18 ve skupině s časným nasazením
  - R2* v SN a Putamen → ↓10%
  - Serum: ferritin, Fe, CPL, Tf-sat; Likvor: ferritin, Fe → 0 rozdíl
  - Likvor: Malonaldehyd, karbonylované proteiny, 8-oxdG → ↓10%
  - Likvor: GPX, SOD → ↑20%

Závěr

- Kovy jsou nezbytné pro život, ale zároveň toxické - v případě poruchy regulace jejich metabolismu
- K akumulaci Fe v mozku dochází při stárnutí a celé řadě patologických neurodegenerativních a jiných procesů
- MRI měří obsah železa pouze nepřímo, ale je to dobře validovaný nástroj pro kvantifikaci železa v bazálních gangliích
- Chelatace je léčbou volby u genetických poruch vedoucích k akumulaci Cu a Mn v organismu
- V současné době probíhají studie zkoumající možnosti chelatace Fe u degenerativních poruch